

ΠΡΟΛΟΓΟΣ στ.1-191

1

- **ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ : ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΕΛΕΝΗΣ στ.1-82**
- **ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ : ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΛΕΝΗΣ – ΤΕΥΚΡΟΥ στ 83 – 191**

Πρόλογος : Κατά τον Αριστοτέλη είναι ο πρώτος λόγος του ηθοποιού, πριν την πάροδο του Χορού. Οι ηθοποιοί βρίσκονται μόνοι τους στο λογείο, συστήνονται στους θεατές και τους ενημερώνουν για το βασικό άξονα της υπόθεσης του έργου.

Ο Ευριπίδειος Πρόλογος : Ο Ευριπίδης αρέσκεται στους μεγάλους προλόγους. Ξεκινά με έναν αφηγηματικό μονόλογο του κεντρικού ήρωα κατά τη διάρκεια του οποίου ο ήρωας αυτοσυστήνεται στους θεατές και προβάλλει το πρόβλημά του. Ακολουθεί η είσοδος δεύτερου ηθοποιού, ο μονόλογος αντικαθίσταται από το διάλογο, που εισάγει τον θεατή στην υπόθεση του έργου.

Η Βασική Αντίθεση : φαίνεσθαι ≠ είναι

Είναι = η πραγματική Ελένη, που βρίσκεται στην Αίγυπτο.

- Έχει αριστοκρατική καταγωγή.
- Είναι αφοσιωμένη σύζυγος.
- Αγωνίζεται για την τιμή της.
- Είναι αθώα, κατηγορείται άδικα από όλους για απιστία και για την πρόκληση του Τρωικού πολέμου.
- Παραλληλίζεται με την Πηνελόπη: Και αυτή περιμένει τον άντρα της και αποκρούει άλλες γαμήλιες προτάσεις.

Φαίνεσθαι = Το είδωλο που έπλασε η Ήρα για να εκδικηθεί τον Πάρι και την Αφροδίτη για τη σκευωρία τους. Εξαιτίας του έγινε ο Τρωικός πόλεμος. Εδώ φαίνεται το βασικό αντιπολεμικό μήνυμα του Ευριπίδη: η ματαιότητα όλων των πολέμων.

- Άπιστη
- Δεν έχει ηθικούς φραγμούς.
- Προκαλεί τον Τρωικό πόλεμο, που γέννησε αμέτρητες πληγές για όλους τους Έλληνες.

Σκηνή 1^η, στ. 1-82

Σκηνικό : Τα παλάτια του Πρωτέα στο νησί Φάρος της Αιγύπτου. Εκεί κοντά βρίσκεται και ο Νείλος.

Η Ελένη μόνη της πάνω στο λογείο αυτοσυστήνεται στους θεατές και τους ενημερώνει για το ποια είναι και πώς βρέθηκε εκεί.

- Ήθος (Προσωπικότητα) –Συναισθήματα Ελένης

- Η Ελένη είναι γυναίκα με αριστοκρατική καταγωγή.
- Έχει, ίσως, θεϊκή καταγωγή και η ίδια έχει γίνει «πιόνι» των θεών.
- Η υπερβολική της ομορφιά προκάλεσε τον Τρωικό πόλεμο.

. Νιώθει:

- Θλίψη γιατί κατηγορείται για πράγματα για τα οποία δεν ευθύνεται.
- Πόνο για την καταστροφή της Τροίας και τα θύματά του Τρωικού πολέμου.
- Στεναχώρια για τον άντρα της που πολεμά για ένα είδωλο ενώ η ίδια τον περιμένει στην Αίγυπτο αλλά και για τον Πάρη που τον ξεγέλασε η Ήρα.
- Παρόλα αυτά ελπίζει ότι τα βάσανά της θα τελειώσουν όταν εκπληρωθεί η προφητεία του Δία.
- Παγιδευμένη και σε πλήρη απόγνωση όταν πιέζεται από τον Θεοκλύμενο για γάμο ενώ η ίδια δεν θέλει.
- Τραγικό πρόσωπο που προκαλεί στους θεατές τον έλεο και τον φόβο. Υποφέρει χωρίς να φταίει και έχει να αντιμετωπίσει δυνάμεις ανώτερές της.

Στοιχεία που συνθέτουν την τραγικότητα της Ελένης.

- Είναι αθώα ενώ θεωρείται ένοχη, υποφέρει χωρίς να φταίει.
- Είναι έρμαιο στα χέρια των θεών.
- Έχει να αντιμετωπίσει και τον νέο βασιλιά της Αιγύπτου, τον Θεοκλύμενο, επίσης ανώτερό της.

Σκηνή 2^η, στίχ. 83-191 (Δραματοποιημένη. Εξοικονομεί τη συνέχιση της δράσης)

Σκηνικό: Παραμένει το ίδιο. Η Ελένη βρίσκεται στον τάφο του Πρωτέα και από τη δεξιά πάροδο μπαίνει ο Τεύκρος, ο δεύτερος ηθοποιός, που θα βοηθήσει στην προώθηση της δράσης.

Ήθος (Προσωπικότητα) –Συναισθήματα Ελένης

Είναι διπλωμάτισσα, ξέρει να ξεφεύγει από δύσκολες καταστάσεις. Και η ίδια αποδέχεται την ύπαρξη του ειδώλου, έξυπνη γιατί είναι προσεκτική στη διατύπωση των ερωτήσεων της Γυναίκα με έντονη προσωπικότητα και πονηρή. Εκμαιεύει αυτά που θέλει από τον συνομιλητή της τον Τεύκρο, χωρίς ο ίδιος να αντιληφθεί το πραγματικό.

Νιώθει

Θλίψη και στενοχώρια όταν μαθαίνει ότι όλοι την κατηγορούν για τον Τρωικό Πόλεμο, πόνος για τον πόλεμο και τα θύματά του, οδύνη και απόγνωση, όταν πληροφορείται απ' τον Τεύκρο ότι ο άντρας της θεωρείται νεκρός.

Τεύκρος

- Κατάγεται από αριστοκρατική οικογένεια, είναι γιος του βασιλιά της Σαλαμίνας, του Τελαμώνα.
- Γενναίος πολεμιστής, πολέμησε στον Τρωικό πόλεμο.
- Υπακούει στους χρησμούς των θεών.
- Απλός άνθρωπος που κι αυτός, όπως και οι άλλοι, στέκεται στην επιφάνεια των πραγμάτων, δεν διεισδύει αλλά πιστεύει σε ό,τι βλέπει και ακούει.
- Παρορμητικός, σκληρός απέναντι στην Ελένη όταν αρχικά την αναγνωρίζει ως την Ελένη του Μενέλαου. Παρόλα αυτά δεν προβληματίζεται από την ομοιότητά της με την Ελένη του Μενέλαου.
- Εύπιστος ή και αφελής.
- Περήφανος, εγωιστής.
- Ανασφαλής (θέλει οι θεοί να του δείξουν το δρόμο)

Γιατί ο Ευριπίδης επέλεξε τον Τεύκρο:

- Πολέμησε στην Τροία και αποτελεί την πλέον έγκυρη πηγή πληροφοριών για το τι έγινε εκεί. Αυτές τις πληροφορίες θα μεταφέρει στην Ελένη και θα βοηθήσει έτσι στην εξέλιξη της δράσης. Ιδιαίτερα η πληροφορία για το χαμό του Μενέλαου θα παίξει βασικό ρόλο στην εξέλιξη του έργου.
- Επέστρεψε στην Ελλάδα και γνωρίζει την αντίληψη που επικρατεί εκεί για την Ελένη καθώς και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικογένειά της.
- Επέστρεψε νικητής από τον πόλεμο στην πραγματικότητα όμως είναι χαμένος αφού ο πόλεμος του κατέστρεψε όλη του τη ζωή. Από τον πόλεμο βγαίνουν όλοι χαμένοι (αντιπολεμικό μήνυμα Ευριπίδη)
- Η προσωπική του περιπέτεια μοιάζει με εκείνη της Ελένης. Και ο ίδιος υποφέρει, μακριά από την πατρίδα του, άδικα και είναι μισητός. Επίσης χρειάζεται και αυτός τη συμβουλή της Θεονόης.
- Ο Ευριπίδης βρίσκει την ευκαιρία να ευχαριστήσει το βασιλιά της Κύπρου, Ευαγόρα, για τη βοήθειά του στους Αθηναίους.

Ρόλος Τεύκρου

Εξαιρετικά σημαντικός. Ο ποιητής τον χρησιμοποιεί ως αγγελιοφόρο, είναι εκείνος που θα μεταφέρει στην Ελένη πληροφορίες για το ό,τι συνέβη στην Ελλάδα, για τον Τρωικό πόλεμο και για το θάνατο του Μενέλαου. Η τελευταία είδηση είναι εκείνη που θα εντείνει την ψυχική φόρτιση της Ελένης και θα της δημιουργήσει αβεβαιότητα, στοιχεία απαραίτητα για τη σκηνή αναγνώρισης των δύο συζύγων, που θα ακολουθήσει.

Ο Ευριπίδης βρίσκει την ευκαιρία μέσω της εμφάνισης του Τεύκρου (οικιστή της Σαλαμίνας της Κύπρου) να εκφράσει τα φιλικά του συναισθήματα απέναντι στο βασιλιά της Κύπρου Ευαγόρα, που βοήθησε τους Αθηναίους όταν όλοι οι άλλοι τους είχαν εγκαταλείψει.

Το παράδειγμα του Τεύκρου, που θέλει να ιδρύσει μια νέα πόλη όντας εξόριστος και μισητός, δίνει θάρρος στους Αθηναίους που ακόμη θρηνούν την καταστροφή τους στη Σικελική εκστρατεία. Έχει περάσει μόλις ένας χρόνος από τότε!

Συγκεντρωτικά: Προωθεί την εξέλιξη του μύθου, καλύπτει κενά της προϊστορίας, δημιουργεί ψευδή εντύπωση για το θάνατο του Μενέλαου, με αποτέλεσμα να εντείνεται η τραγικότητα της Ελένης.

Ο Τεύκρος και η σχέση του με το νησί της Κύπρου και τον βασιλιά Ευαγόρα

Ο Τεύκρος θεωρείται οικιστής της Σαλαμίνας της Κύπρου. Με την αναφορά στο πρόσωπό του ο Ευριπίδης θέλει να ευχαριστήσει τον σύγχρονό του, βασιλιά της Κύπρου, Ευαγόρα, που υποστήριξε τους Αθηναίους μετά την καταστροφή τους στη Σικελία, όταν όλοι οι σύμμαχοί τους τους είχαν εγκαταλείψει.

Κοινά Στοιχεία Ελένης - Τεύκρου

- ◆ Είναι και οι δύο εξόριστοι και ταπεινωμένοι.
- ◆ Είναι ακούσια θύματα. Υποφέρουν χωρίς να έχουν φταίξει.
- ◆ Ο πόλεμος αποτελεί τον βασικό άξονα της μοίρας τους. Είναι μισητοί από τους άλλους.
- ◆ Έχουν πάρει και οι δύο χρησμό ότι θα επιστρέψουν στο σπίτι τους.

Τραγική Ειρωνεία: Όταν ο ήρωας αγνοεί κάτι που εμείς γνωρίζουμε. Συναντήσαμε στους στίχους: 91-92, 97, 133, 142, 188-189, 191.

Αντιλήψεις Ευριπίδη

- Αμφισβήτηση και αμφιβολία για τους μύθους και την εντιμότητά των θεών. Οι πλημμύρες ποτίζουν τις πεδιάδες του Νείλου και όχι η βροχή του Δία (επιρροή από Αναξαγόρα. Επίσης παρουσιάζει την Ελένη να αμφισβητεί τη φήμη που τη θέλει κόρη του Δία στο στίχο 25 (χρησιμοποιεί τις λέξεις «φήμη», «τάχα» και τη φράση «αν είναι αλήθεια») και να σχολιάζει το Δία που «δολερά είχε σμίξει» με τη μητέρα της. Ο Δίας, με κίνητρα ορθολογικά οδήγησε τους Έλληνες και τους Τρώες σε πόλεμο.
- Κάθε τι υπερβολικό οδηγεί σε συμφορές. Η υπερβολική ομορφιά της Ελένης οδήγησε στον Τρωικό πόλεμο.
- Η διάκριση της ουσίας (=πραγματικότητας) από τα φαινόμενα, της αλήθειας απ' τις εντυπώσεις. Στην Τροία βρίσκεται το είδωλο της Ελένης, η εντύπωση. Οι άνθρωποι το πίστεψαν, δεν προβληματίστηκαν, δέχθηκαν αυτό που είδαν ή που άκουσαν, δεν αναρωτήθηκαν αν αυτό είναι αληθινό → είναι αφελείς. Τελικά οι άνθρωποι αναζητούν με προχειρότητα όχι την αλήθεια αλλά το εξιλαστήριο θύμα που θα τους απαλλάξει απ' τη δική τους ευθύνη.
- Γενικότερα αμφισβητεί την άκριτη αποδοχή των στοιχείων του παρελθόντος.

Η στάση του Ευριπίδη απέναντι στους μύθους

Ο Ευριπίδης δίνει στους μύθους την δική του εκδοχή.

- Πρωτέας : Στον Όμηρο ήταν θαλάσσιος δαίμονας με μαντικές ικανότητες και τη δυνατότητα να μεταμορφώνεται σε ό,τι ήθελε. Στην Ελένη δίκαιος και ηθικός βασιλιάς της Αιγύπτου.
- Θεοκλύμενος: Μάντης που γεννήθηκε στο Άργος αλλά μετά πήγε στην Πύλο και κατόπιν στην Ιθάκη. Στην Ελένη είναι ο ασεβής γιος του Πρωτέα.
- Η Ελένη : Η Ελένη «φαίνεσθαι» της Τροίας και η Ελένη «είναι» της Αιγύπτου.

Αντίθεση φαίνεσθαι - είναι

- ✚ Η ομορφιά φέρνει την ευτυχία \neq Στην Ελένη έφερε τη δυστυχία.
- ✚ Η Ελένη = πρόφαση για τον Τρωικό Πόλεμο

\neq

Η απόφαση του Δία να ξαλαφρώσει τη γη απ' τους ανθρώπους = Πραγματική Αιτία πολέμου.

- ✚ Ο Τεύκρος νικητής από τον πόλεμο (= κυρίευσε την Τροία) \neq Ο Τεύκρος χαμένος από τον πόλεμο (εξόριστος και μισητός)

Δραματική Οικονομία (= ο τρόπος με τον οποίο διαρθρώνεται ο μύθος της τραγωδίας, έτσι ώστε το ένα γεγονός να προκύπτει από το άλλο)

- Προκαλείται έλεος και φόβος στην ψυχή του θεατή εξαιτίας των μεταπτώσεων της τύχης της Ελένης.
- Η Ελένη μαθαίνει ότι ο Μενέλαος χάθηκε, τερματίζεται η ελπίδα της πως θα έρθει να τη σώσει. Πώς θα αντιμετωπίσει τώρα τον Θεοκλύμενο;
- Ο Μενέλαος θα εμφανιστεί όμως πως θα γίνει η αναγνώριση αφού η Ελένη τον θεωρεί νεκρό και εκείνος νομίζει πως έχει την Ελένη;
- Η Θεονόη (που γνωρίζει τα μελλούμενα) θα παίξει καθοριστικό ρόλο στο έργο.